

Una de les seves sentències més conegudes és que calia buscar “la màxima felicitat per al màxim de persones”. Algú va dir d’ell que descomposava la felicitat social com el químic Lavoisier havia fet amb l’aigua. I ja d’estudiant devia apuntar cap aquí, perquè, segons l’Enciclopèdia Britànica, dedicava més estona a fer experiments de química i a especular sobre els abusos legals que no pas a llegir tractats jurídics.

Bentham: un jurista amb mètode científic

Xavier Duran, escriptor i periodista científic

Bentham va viure en una època d’efervescència científica i va voler aplicar aquest mètode als seus treballs. Crea un quadre lògic amb taules, classificacions, regles, correspondències... “No són els llibres de dret on jo he trobat mètodes d’invenció, de mètode –afirma–, sinó més aviat en obres de metafísica, de física, d’història natural i de medicina. En alguns tractats moderns que llegia d’aquesta ciència em sorprenia la classificació de mals i remeis. No es podria transportar el mateix ordre a la legislació? El cos polític, no podria tenir també la seva anatomia, fisiologia, nosologia i matèria mèdica?”

Això porta a un edifici teòric que comporta una organització i una nova nomenclatura. Bentham parlaria de fisiologia moral, patologia moral, patologia de la legislació, terapèutica legal... Bentham advoca per càstigs senzills, exemplars, populars, que tinguin economia en la severitat –la justa per obtenir el fi–, que tendissin a la reforma moral. Això pot semblar avui molt elemental, però en aquell moment significa una transformació de la idea de càstig. Tot i que Bentham encara manté la idea que aquest ha de ser espectacular i planteja que els presos portin caputxa els dies de visita, per conferir un aspecte sinistre a l’establiment.

La tecnologia també li serveix per dissenyar aparells curiosos: parla d’una màquina cilíndrica que posaria en moviment cossos elàstics per donar assots i en la qual s’establís el nombre de voltes en funció del càstig que el jutge imposés.

Per Bentham, la presó ha de ser útil, però no incòmoda. Incorpora al disseny nous materials i manté que hi ha d’haver prou ventilació d’aire i una temperatura adequada. No es tracta d’humanització, sinó d’obtenir l’objectiu: augmentar la productivitat del pres –treballa per reinserir-se– i no posar-lo en condicions que impedeixin després la seva readaptació en la societat, on haurà d’il·lustrar sobre l’eficàcia del càstig.

Però una de les més famoses aportacions de Bentham és la plasmació del panòptic. Es tracta d’una estructura de presó que permet controlar tots els presos des d’una posició central. Tots els interns poden veure-la i això assegura la seva consciència que sempre estan vigilats, en qualsevol dels seus actes. Ho anomena panòptic perquè expressa la capacitat de veure amb una mirada tot el que passa a la presó.

Cal dir que Bentham, tot i el seu prestigi, no va aconseguir que es construís una presó que obeís exactament a la seva concepció. Però, potser avui, amb càmeres de vigilància i fins i tot braçalets per controlar els presos en llibertat provisional o que treballen fora de la presó, Bentham pensaria que el seu panòptic avança i que es va estenent fora dels murs del recinte penitenciari.

El londinenc Jeremy Bentham (1748-1832) va ser filòsof, economista i jurista. Una de les seves feines més recordades és la reforma que va proposar de les presons i els càstigs. I sempre, intentant donar als seus treballs uns fonaments científics.